

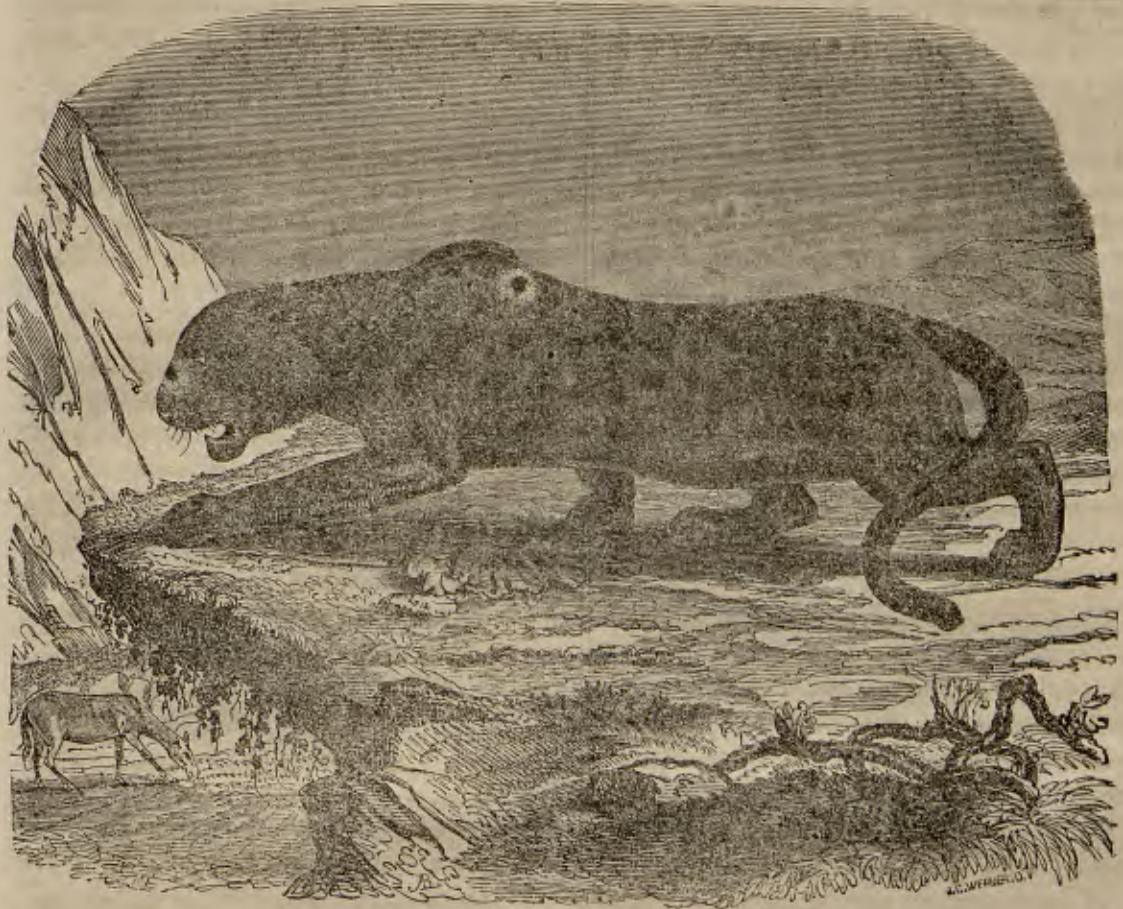
ՇՏԵՄԵՐԵՆ

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԿԵՆՑ

ՇՏՈՐ 6

ՄԱՐՏԻ 1, 1846

ԹԻՒ 70

Ս. Յոնսոն :

Եւ կատաղի անասունը՝ որուն պատկերը կը դնենք հոս, շատ ատեն փարիզու փակարանը պահուեցաւ. բայց ՚ի վնին զացողներէն քիչ մարդիկ կրցան տեսնել զանկայ. ու աս պատկերը քաջողն ալ շատ յաջողակութիւն ունենալով իր արհեստին մէջը, և այնպիսի վարպետներէն ըլլալով՝ որ սորված է որ և իցէ բանին նմանը գըծադրելու, թէ և աչքին տուժելը չըլլայ ան, մեծ դժուարութեամբ քանի մը անգամ տեսնելով զանկայ, կրցաւ անոր ճիշդ պատկերը նկարելու :

Յովազը՝ իր վայրենի բնութեանը հետ սաստիկ երկչոտութիւն մը ունենալով, գրեթէ միշտ իր փակարանին մութ անկիւնը կերթայ կրկնէ, անանկ որ ինքն ալ սև ըլլալով ուրիշ բան չտեսնուիր հոն, բայց միայն իր շաւուրները որ կրակի պէս կրփայլեն : Եւ որ իր պահապանը երկրթէ զաւազանով մը կը գրգռէ զանկայ որ ելն անկից, կամաց կամաց յառաջ կուգայ վեղը երկնցունելով բերանը բաց, ոտուը

1 խոսք :

ները ծուած ու փորը զրեթէ դետինը բսելով, ճիշդ օձի մը պէս որ կըսողայ: Լաինչպէս որ ինքզինքը կըպահէ չուղէր երևնալ, ասանկ ալ ձայն չհաներ և չմըմաւոր ոչ իր պահապանին դէմ որ գաւազանով կը սպառնայ անոր, և ոչ ՚ի գնին եկողին՝ որուն նայուածքը կըկատարէր զինքը. հապա իր վախը և իր բարկութիւնը կըյայտնէ միայն անանկ ձայն մը հանելով որ հաղել թէ կըլուծի, ինչպէս որ կընէ կատուն՝ երբ որ շուն մը կըպատրաստուի իր վրան յարձակուելու:

Լս յովազը՝ գեղացի նաւապետին մէկը ծախու աւած էր Ղափա կողիին մէջ. ու շնդկաստանի հասարակ յովազներէն աւսով միայն կըտարբերի՝ որ անոնց մորթին դոյնը դեղին է սև և վարդի ձև բծերով. իսկ ասոր մորթը թխագոյն՝ և վրայի բծերը սև են. անանկ որ աւանց ուշադրութեան նայողին միակերպ սև կերևայ: Բայց թէ որ իր փախարանին մութ տեղէն դուրս ելլէ նէ, ան ատենը կըտեսնուի իր մորթին վըրայի գեղեցիկ բծերը:

Օտարիւնցիլ Ժամայոյց:

Տիկինին մէկը որ սովորութիւն ունէր աւաւտանները շատ ուշ ելլելու անկողինէն, մէկ օր մը միտքը դուրս որ ալ անկից ետքը խիստ կանուխ ելլէ որ տանը մէջի գործբերուն աղէկ հոգ տանի: Լա որպէս զի աղէկ մը ապահով ըլլայ որ իր ուզած ատենէն աւելի քնացած չմնայ, գնաց զարթուցիչ ժամացոյց մը գնոյ առաւ որ անոր շաւաղունը արշաւըսը ծագելուն պէս նշան տայ իրեն անկողինէն ելլելու: Հետևեալ աւաւտանին հաւատարիմ ժամացոյցը իր պաշտօնը կատարեց. անանկ աղաղակ մը հանեց որ խիստ խորունկ քնացող միները անգամ չէին կրնար դիմանալ, անշուշտ պիտի արթննային: Լս բարի դիտաւորութիւնը ունեցող տիկինը յանկարծ արթնցաւ բունէն, ու անմիջապէս ելաւ անկողինէն, և բոլոր ան օրը՝ ուրախ և ժիր վարմունք մը ունեցաւ, ամէն բան ալ աւելի բարեկարգութեամբ աւաւջ գնաց. վեց շաբաթի չափ ատանկ գնաց. բայց ետքը աւելի անհոգ բնութիւն մը ստացաւ աս տիկինը. նախ սկսաւ այնքան բանի տեղ չըլ-

նել ժամացոյցին ձայնը. ետքը՝ փոխանակ շուտ մը ելլելու անկողինէն, միւս կողմը դարձաւ. վերջապէս ուղեց փորձել թէ երկրորդ քուն մըն ալ քաշելու ըլլայ նէ առջինին պէս քաղցր պիտի ըլլայ արդեօք: Հայտնի է թէ աս վարմունքը ինչ վախճան պիտի ունենար: Լաբոր բարեմիտ տիկինը սովորեցաւ որ ալ հոգ չտանի իր զարթուցիչ ժամացոյցին շաւաղմանը հնազանդելու, ալ այնուհետև սկսաւ չլիւն անոր ձայնը. ժամացոյցը փուճ տեղը շաւաղին կըհանէր. անոր զղզիւնը՝ որ սենեակին ապակիները կըդողայունէր, տիկինին աչոււնները անգամ բանալ տալու զօրութիւն չունէր: Սիւնոյն բան էր զարթուցիչ ժամացոյց ունենալ կամ ոչ: Ուստի այսպէս ան ժամացոյցը ծախու աւանը բոլորովին պարապ եղաւ:

Մարդուս խղճմտանքն ալ աս ժամացոյցին կընմանի: Թէ որ հնազանդիմ մեր խղճմտանքի ձայնին, անիկայ շարունակ կիմացունէ և կըզրդէ մեզ. բայց թէ որ չուղէնք անոր ձայնը լսել և անոր տուած խորհուրդներուն հնազանդիլ, անիկայ կը սկսի շատ քիչ անգամ խորհուրդ տալ մեզի և աւելի ցած ձայնիւ, մինչև որ իր ազդեցութիւնները՝ բոլորովին անիմանալի կըլան մեզի. Լսու լէ որ անոր յայնին իր լէս, որ Լստուծոյ ձայնին արձագանքն է, սիւտերնիդ մի ամուրցունէք: Լէս. 7. 7:

Ղշմարտութեան հախախտութիւնն Լսուս էր:

Լստուծոյ Լսօքին համար ըստած է թէ չօղին սուրն է. (Լէս. 7. 17.) ըսել է թէ՝ չօղին Սուրբ ինչ որ կընէ սրբտին մէջ՝ Լսօքին միջոցով կընէ: Սեղաւորները փրկուելու համար պարտին չօղին ծնանիլ. (Հով. 7. 5.) բայց Պետրոս առաքեալ կըսորվեցունէ թէ մենք նորէն ծնած եմք չէ թէ ապականացու սերմէն, հապա անապականացունէ՝ Լստուծոյ կենդանի ու յաւիտենական Լսօքովը. (Խ Պէ. 7. 23.) ասկէց յայտնի կերևայ որ չօղին Սուրբ վերատին ծնունդը կընէրգործէ միայն Լստուծոյ Լսօքին միջոցովը: Սուրբ չօղին սրբութիւն ճշմարտութեան հաւատաւով կըլլայ, (Խ Թէ. 7. 12.) փրկչին մերոյ Հիսուսի աղօթքին համեմատ. «Սրբէ

անոնք քու ճշմարտութիւնովդ որ քու խօսքդ ճշմարտութիւն է՝ : Յօդ. ԺԷ. 17 : Ըպա ուրեմն Հոգին Սուրբ կըներգործէ Լսողութեան ճոյ ճշմարտութիւնովը կամ խօսքովը . և թէ որ այսպէս է , ճշմարտութիւնն աս հետեւեալ բաները :

1 . Հոգին Սուրբ երբեք մէկու մը չյայտնէր կամ անկէց պահանջեր որ և իցէ բան , որ հակառակ է Լսողութեան խօսքին , կամ անոր մէջը պարունակուած չէ :

2 . Լսողութեան բանին գիտութեան զուրկ եղողները՝ հաւատարմութեան զուրկ են իրենց սրտերուն վրայ Հոգւոյն Սրբոյ ներգործութիւնը ունենալէն :

3 . Լսողութեան մարդ ամենամեծ հարկաւորութիւն ունի ազէկ սորվելու Լսողութեան խօսքը , և Սաղմոսի զուրկ պէս՝ զանկէց իր սրտին մէջ պահելու : Սաղմ. ԺԺԺ. 11 :

4 . Սրբ մեծ պարտաւորութիւնն է ձեռքերնու եկածը ընելու , որպէս զի Լսողութեան խօսքին գիտութիւնը տարածուի մարդկային սեւին ամէն տեսակին մէջ :

5 . Ով որ կամ ինչ բան որ կըհակասի Լսողութեան խօսքին կամ անոր մարդոց մէջ տարածուելուն , կըհակառակի Հոգւոյն Սրբոյ և մարդոց փրկութեանը :

Եւրոպ. Սրբոյն () Գրութիւնն :

Քեզի կաղաղակեմ , Լսողութեան իմ , քեզի կաղաղակեմ , որ յայտնեցիր թէ մօտ ես ան ամենուն որ ճշմարտութեամբ քեզի կաղաղակեն* : Եւրոպ. զուրկ ինքնդ ես ճշմարտութիւն . վասն որոյ քու գիտութեանդ համար սորվեցուր ինծի այնպէս կատարել աս պաշտօնս ինչպէս որ արժան է . քանզի առանց քեզի չեմ գիտեր թէ ինչպէս հաճոյ ըլլամ քեզի . և անոր համար իմ ամենախոնարհ և ջերմեւանդ աղօթքս աս է որ նոյն իսկ ճշմարտութիւնը ըլլայ իմ ուսուցիչս : Լսողութեան գիտութիւն առանց քեզի յիմարութիւն է , ու միայն քեզ ճանչնալը՝ առանց գիտութեանց բովանդակութիւնը և կատարելութիւնն է : Ով ասն որոյ իմաստնացուր զիս՝ ով երկնային Իմաստութիւն , ու սորվեցուր ինծի քու օրէնքներդ . վասն զի բաշ գիտեմ թէ ան միայն երջանիկ է որն

որ դուն քու օրէնքովդ կըխրատես և կը սորվեցունես* :

Իմ փափաքս քեզի աղաղակել է , ու առիկայ ճշմարտութեամբ ընել է . բայց ի՞նչ է ճշմարտութեամբ աղաղակել ճշմարտութեան , եթէ ոչ խօսիլ առ Հայր՝ Որդին միջնորդութեամբ : Ով Հայր սուրբ , ճշմարտութիւնը քու խօսք է . ու քու Լսողութեան իմ մէջ եղած բովանդակ բանիդ սկզբնաւորութիւնը մեզի կրէ թէ Սկիզբէն էր Իմն : Եւրոպ. ճշմարտութեան խօսքին միջնորդութիւնովը քեզի կաղաղակեմ՝ ով իսկական և նախնական ճշմարտութիւն , ու կաղաչեմ որ ճշմարտութեամբ առաջնորդուիմ , ու կատարեալպէս զանկէց սորվեմ :

Եւ արդ՝ ի՞նչ կրնայ առել թաղձարի ըլլալ , որչափ աղօթեմ ճշմարտութեան անունով . կարեկցութեան շարժել Հայրը իր սիրելի Որդւոյն յիշատակութեամբ . զի ջուրանիլ թաղաւորին բարկութիւնը իր գերդաստանին Սիրելիովը , իր բոլոր տէրութեանը Դատանքովը : Եւ անք այնպիսի դժուար միջոցներ են՝ որ չարագործները կըգործածեն բանտէն ազատելու , զերինները ու կալանաւորները ազատութիւն ստանալու , դատաւարութեանը թողութիւն գտնելու . մանաւանդ թէ բաւական զօրութիւն ունին ասոնք՝ ոչ միայն թողութեան համոզելու , այլ նաեւ սիրոյ և յաւաքաղիմութեան : Թաղաւորին բարկութիւնը իսկոյն կըզիջանի , թէ որ յանցաւորները անանկ սիրելի ըլլան անոր որդւոյն՝ որ անոր անունը ու իշխանութիւնը բանեցունելու կարող ըլլան . ու ծառաները զիւրութեամբ կրնան ազատիլ ծեծէն , թէ որ որդիքը իրենց գեղեցիկ սիրովը միջնորդութիւն ընեն անոնց համար : Եւ որովհետեւ աս ճամբաները այսպէս յաջող են երկրի վրա , ինչո՞ւ նոյն բարի զօրութիւնը պիտի չունենան երկինքը : Պիտի աղաչեմ ամենակարող Հօր իր ամենակարող Որդւոյն համար , որ իմ հոգիս բանտէն հանէ , որ դոհութիւն մատուցանեմ իր անունին† : Եւ ձեռք զիս , Տէր , իմ մեղաց կապերէս , քու միակ և մշտնջենակից Որդւոյդ համար .

* Սաղմ. ԺԺԺ. 18 :

* Սաղմ. ԺԺԺ. 12 : † Սաղմ. ԺԺԺ. 7 :

և քու փառացի ցանկարի և երկնային պատկերին և պայծառութեանը միջնորդութեամբ՝ որ հիմա քու աջ կողմից նստած է, հաշտուէ՛ որդրմեղի և մեղաւանկարդ թըշուառականիս հետ . և փոխանակ ան մահուն՝ որ իմ ամբարշտութիւնս արժանաւորապէս ինձի կըսպաւնայ, յուսապատար և երջանիկ կենաց վերածէ զես ու բարձրացուր :

Յերաւի մի միայն աս միջնորդը կրնամ գործածել : Այսին զի ո՛րք պիտի փախչիմ, և որոնք իշխանութեանը պիտի ապաւինիմ : Զօր Լստուծոյ առջևը, թէ որ չեթամ անոր որ մեր մեղքերուն բաւութիւն է, որ և Լստուծոյ աջ կողմից նստած մեզի համար բարեխօսութիւն կրնէ* : Այսին որոյ ասիկայ է իմ միջնորդս քու առջևդ, ո՛վ երկնաւոր Հայր . ասիկայ է իմ քահանայապետս, որ կարօտ չէ օտար արիւնով սրբութելու . այլ ինքը բաւութիւն գործեց՝ ու քու առջևդ ջնջ և մաքուր կըկանգնի իր արեանը զօրութիւնովը, որով ինքը լուացուեցաւ մեզի համար† : Եսիկայ է ան սուրբ և անարատ՝ ընդունելի և կատարեալ պատարագը, որ անուշահոտ նուէր ընծայուեցաւ Լստուծոյ : Եսիկայ է սուրբ և անբիծ Կաւը՝ որ իր խոզողին առջևը անմեղութեան չկեցաւ‡ . ու թէ և բամբասուեցաւ՝ և աստուծուեցաւ և իր երեսին թուք ընդունեց, բայց իր բերանը չբացաւ : Եսիկայ է ան արդարը որ մեղք չգործեց՝ այլ խոնարհեցաւ մեր մեղքերը կրելու, և իր ընդունած հարուածներովը մեր ապականեալ վերքերը բժշկելու :

Այսէ ուրեմն, ո՛վ բարեգութ Հայր, նայէ՛ որդիներուն մէջ աս ամենալաւին և ամենասիրելին վրայ, որ իմ պատճառովս ամենալատ և ամենաչար նախատինքներ կրեց : Ա՛յ մանողորմ թագաւոր երկնից, մտածէ՛ թէ ո՛վ է որ կրեց, և միանգամայն մտածէ թէ որո՞ւ համար կրեց այսպիսի դառն բաներ : Լստուած իմ, ասիկայ ան անբիծ Լստուծութիւնը չէ՞, որն որ՝ թէպէտ և քու որդիդ էր՝ հաճեցար չխնայել ճ, որ պէս զի քու ծառադ փրկէ : Եսիկայ կենաց պատճառը և պարզեւոր չէ՞, որ ոչխարի պէս մորթուելու տարուեցաւ, ու մինչև մահուն հնազանդելով՝ հաճեցաւ մեռնիլ խիստ աղետալի և անարդ կերպով : Ա՛յ ճէր, որ քու զարմանաքանջ խմստութեամբդ մարդկային փրկութեան բովան

դակ խորհուրդը ձեռացուցիր, կաղաչեմք զին, միտք առ որ ասիկայ ան նոյն անձն է՝ որ թէպէտ և քեզմէ ծնաւ, և քու ամենալարող զօրութեանդ մէջ քու նմանութիւնդ ունի, բայց դուն սահմանեցիր որ իմ տկարութեանս հաղորդ ըլլայ : Բաւ Լստուածային բնութիւնդ էր՝ որ Արդիկային բնութիւն զգեցաւ, ու իմ մարմնովս ՚ի խաչելաւ, և ամենասաստիկ մահուն կսկիծները քաշեց : Ա՛յ, այսպիսի խոնարհութեան և սիրոյ անձաւելի զէպքը հանապաղ քու աչքերուդ առջին ըլլայ : Տես այդ սիրելի Որդին խաչին վրայ տարածուած : Տես իր սրբազան ձեռքերը անմեղ արեամբ ներկուած, ու ներքէ ան մեղքերը որով իմ անօրէն ձեռքերս շաղախեցան : Տես իր մերկ կողը զժնդակ նիզակով խոցուած, ու լուսնի ան աղբւրին մէջ՝ որ հաւատոյ աջօք կր տեսնեմ թէ նոյն վերքէն կըլաղէ : Տես ան սայրասուր բեւեռներով ծակուած օրհնալ ոտքերը՝ որ մեղաւորաց ճամբուն մէջ ամենին չկեցան* այլ քու պատուիրանքներուդ շաւիղներուն մէջ քալեցին . ու հաստատէ իմ ընթացքս քու շաւիղներուդ մէջ†, և ճնարճ տուր ինձի բոլոր չար ճամբաները ատելու, ու ճշմարտութեան և արդարութեան ճանապարհը ընտրելու : Կաղաչեմք զին, ո՛վ թագաւոր սրբոյ, քու բոլոր սուրբերէդ աս Լստուածաբան և աս կարող փրկչին միջնորդութեամբը այնպէս պատրաստէ իմ սիրտս և իմ գործողութիւններս, որ նոյն հոգիով միաւորիմ անոր հետ‡ որ չարհամարհեց նոյն մարմնով միաւորիլ ինձի հետ : Կատե՛ ան գլուխը որ իր կուրծքին վրայ խոնարհեցաւ՝ ու մահուն ցաւերովը վերջին շունչը տրձակեց, ու քու անմեղ Որդւոյդ մարդկութեան աս փորձը, թող ՚ի զութ շարժէ գեղձ իմ մեղքերովս Ատեղծողս, իր թշուառական ստեղծուածին վրայ ողորմելու : Տես իր այլ լաղունեալ կուրծքը, իր արիւնաներկ կողերը, իր ծարուութեամբ պապական աղէքները, իր մահուամբ թալկացեալ գեղեցիկ աչքերը, իր ընդամացեալ բազումները, իր արիւնաթաթաւ արքայական գէմքը, իր ձգտեալ սրունքները, պատուական արեան վտակներով ողողուած իր ծակեալ ոտքերը : Այսէ, ո՛վ փառաւորեալ Հայր, աս ամենասիրելի Որդւոյն, նայէ՛ աս Զաւիթախած ու խորտակած և փռուկուած մարմնոյ՝ վրայ, ու ողորմութեամբ յիշէ որ նոյն մարմինէն եմ ես : Ըն դատապարտութիւնը որ կրեց Լստուածն և Արդը, բաւութիւն ըլլայ իր և քու նմանութեամբդ ըստեղծուած մարդուն :

* Սաղ. Թ. 1 : Գաղ. Ժ. 5 : Թիմոթ. Ժ. 17 :

* Թիմոթ. Ժ. 2 : Գաղ. Ժ. 23, 27 : Թ. 11, 12 :

† Գաղ. Ժ. 7 : Թիմոթ. Ժ. 23, 24 :

‡ Թիմոթ. Ժ. 32 : Գաղ. Ժ. 13 : Թիմոթ. Ժ.

32 : Գաղ. Ժ. 8 :

Ապագայի մասին խոսքերը :

«Երբեք չես յիշելու համար» : և Վորենթ . Ժա . 24 :

Իբր թէ փրկիչն մեր աս խօսքովը կուղեր ըսել . Յիշէ՛ թէ ես ո՛վ եմ և զո՞նք ո՛վ ես . յիշէ՛ որ ես բոլ փրկիչն եմ . յիշէ՛ որ ես քու Վարդապետդ եմ . յիշէ՛ իմ սէրս , յիշէ՛ քու պարտաւորութիւններդ . յիշէ՛ որ ես քու մեղքերդ կատեմ , յիշէ՛ որ ես քու մեղքերդ կը վերցունեմ . յիշէ՛ զիս և մի վախ՛ նար . յիշէ՛ զիս և մի մեղանչեր , յիշէ՛ զիս , որ ինծի համար , ինծմով և իմ հետս ապրիս :

Վարդապետի մասին Սիւն : Ուն . 2 :

Իբր բանտը դուռնէն քանի մը օր առաջ ճիւղնաճիւղով Սուա անունով սափրիչին մէկէն , (որ ճիւղն Վարդա փողոցին մէջը կը բնակէր , ուսկից որ ինքը անցեր էր) ծախու աւեր էր տեսակ մը սպեղանի՝ ժանտախտէն պահպանող , որն որ աս մարդը կը շինէր և հրապարակաւ կը ծախէր : Արովհետեւ իր դատաւորները առասպել մը լսել կուզէին , որուն մէջը՝ եղի կամ սպեղանիի մը խօսք ըլլայ , նաև զաղտնի չարութեան , և Վարդա փողոցին անունը , վասն որոյ ասկից աւեր յարմար մէկը չէր գտներ որ մատնէ :

Աւտի աս մարդուն անունը տալով փիացցան՝ մատնեց զանիկայ ըսելով թէ մասնակից է աս գործոյն , և անհիմն խօսքերով որոնք մէկմէկու հետ կապակցութիւն չունէին , վերջապէս հաւանական կարծել տուաւ խեղճ սափրիչին իրեն հետ մէկ ըլլալը , ըսելով թէ՛ մէկ օր մը ասիկայ զիս կանչեց և ըսաւ .- Ես քեզի բան մը պիտի տամ : Երբ որ հարցուցի իրեն , թէ ի՞նչ բան է ան , ասանկ զրուցեց .- Չեմ գիտեր տեսակ մը սպեղանի է : Եւտ աղէկ , ըսի իրեն , քանի մը օրէն կուգամ ատ սպեղանին առնելու : Մէկ երկու օր անցնելէն ետքը՝ անիկայ տուաւ ինծի աս դեղը :

Դատաւորները այսքան խօսքով զոհ չէղան , և հրամայեցին փառացային որ տեղօքը պատմէ ինչպէս ըլլալը , և իրենց ուղած պատասխանը մէկ կերպով մը թելադրեցին անոր : Ի՞նչ ըսաւ քեզի սափրիչը երբ որ

«Մէկէն» :

սպեղանին ամանովը տուաւ նէ : Բայտ թէ՛ առ աս սպեղանին , և քրտէ ան կողմի պատեւուն վրայ , ետքը մեր տունը եկուր որ քեզի բուռ մը ստակ տամ :

Ողորմիւն մեծ զժուարութեամբ և զրեւ թէ բռնի՝ աս անհիմն խօսքերը կը զրուցէր : Դատաւորները աս անգամ հոգ չտարին ուշադրութիւն ընելու , որ փառացայի ըսածնէն լոռն երկբայեղի ըլլալը հասկնան . այլ վերստին բանտը զնել տուին խեղճ , և անմիջապէս մարդ խրկեցին սափրիչը բերելու :

Ի՛նչ սպեղանի և երկիւղ ունեցաւ սափրիչը , երբ որ եկան իմացուցին իւրեն զէմ եղած սուտ ամբաստանութիւնը , ան սոսկալի զոգարտութիւնը , որ դատաւորներուն անգութ և յամաւկոտ վարմունքը , տանջանքին սարսափը և մահուան երկիւղը միայն ողորմելի փառացային հնարել տուին :

Սուա սափրիչը աղքատ մարդ մըն էր , և հազիւ թէ իր արհեստովը կապէր . տըղայ մը և իրեք աղջիկ ունէր . առաջինը տասնուչորս տարեկան , երկրորդը տասնուերկու , և երրորդը զրեւ թէ վեց տարեկան : Կառավարութեան կողմանէ խրկուած մարդիկը որ ատեն ասոր տունը եկան , Սուա իր տղուն հետ հանդարտ կաշխատէր իր խանութը : Կսոնց երկուքն ալ բռնեցին և սկսան տանը մէջ ամէն բան աչքէ անցունել : Սուա խկոյն խոստովանեցաւ թէ մէկ դեղ մը կը ծախէ ան , որ ինքը շինէր է ժանտախտէն պահպանութեամբ համար , և թէ խոստացած է որ առողջութեան սպառնալուքը փառացային ալ ծախէ անկից քիչ մը : «Եւ ասիկ ըսաւ՝ կալանաւորներուն մեծին , աս փոքրիկ ամանով եղը՝ որն որ փառացային տալու համար պատրաստէր եմ . բայց դեռ չեկաւ որ առնէր : Փառք Եստուծոյ , ես գէշութիւն մը ըրած չեմ . նայեցէք վնասուեցէք ամէն տեղ . բնաւ գէշութիւն մը ըրած չեմ . ուստի զուր տեղը իմ ձեռքերս կապել կուտաք» :

Կսոնք սկսան կրտէ Սանձոնի , ամէն բան տակնուվրայ ընել , ամէն տեսակ մեծ և փոքր ամանները , շիշերը և տուփերը , բոլորն ալ աչքէ անցունելով քննեցին : Երկու բան դտան կառավարութեան մարդիկը՝ ու

րոնք կասկածաւոր սեպուեցան . ուստի պէտք է որ անոնց վրայով խօսինք խնդրելով ընթերցողէն որ ներողամիտ ըլլայ մեզի . որովհետեւ անոնց տուած կասկածը՝ ասքնութեան ատենը , որորմեղի ստիբիլիէն միջոց մը եղաւ որ անով կրցաւ ետքը իր վրայովը ամբաստանութիւն ընել երբ որ կրտանջէին զինքը : Եւ ալ գիտնալ պէտք է որ բովանդակ աս պատմութեանս մէջ՝ տաստիկ դժուանք տուող խօսքեր ալ կան :

Բնական բան մըն էր՝ որ ժանտախտի ժամանակ շատ մարդոց հետ գործք ունեցողը , և մասնաւորապէս հիւանդիքով գացողը , կրցածին չափ իր ընտանիքէն դատուած կենար : Եւ յանտախտն ալ պատճառ մը եղած էր՝ որ աս տաւապեալ հասարակութիւնը՝ մաքրութեան հարկաւոր ըլլալը բոլորովին մոռնայ , մանաւանդ թէ առաջուց ալ այնքան հոգ ընող մը չէին դորձածական բաները մաքուր պահելու . ուստի փոքրիկ սենեակի մը մէջ խանութիւն ետեւը , երկու աման գտան մարդկային աւելորդով լեցուն , ինչպէս որ գրուած էր դատաստանագրին մէջը : Կալանաւորներէն մէկը զարմանալով անոնց վրայ ըսաւ իր ընկերներուն , թէ «՛նչ է աս . չէ որ վերի դստիկոնն է ոտից ճամբան» : Սոսա պատահան տուաւ թէ՛ «Ես հոս տակը կը պառկիմ , և երբէք վեր չեմ երթար» :

Եւս փոքրիկ բակի մը մէջ քարաշէն փոռ մը գտան և անոր մէջը պղնձէ սանձ մը լեցուն պղտոր ջրով , որուն տակը մածուցիկ՝ դեղին և պղտոր նիւթ մը կար , որ պատի վրայ նետուելուն կրփակէր կրմնար հոն : Սոսա ըսաւ՝ թէ «Նսիկայ մոխրաջրով լաթ լուարու համար է» . բայց չհաւատային : Եւ յոռւ ամենայնիւ՝ թէ որ աս թոյնը այնքան ծածուկ զօրութիւն մը ունէր նէ , ի՞նչպէս կը համարձակէին ձեռք դպցունել և անոր փորձը ընել , ինչպէս որ կը կարդամք թէ ըրին :

Թողութեան մէջէն նուսխոյ մը գտաւ կալանաւորներուն մեծը , և տուաւ Սոսային որ բացատրէ իրեն թէ ի՞նչ գրուած է անոր մէջը : Սոսա թողութը առածին պէս կտոր կտոր ըրաւ . քանզի աս շիտթութեանս

մէջ այնպէս կարծեց թէ իր շինած եղին նուսխան է ան , բայց թողութին կտորները խկոյն ժողովեցին գետնէն :

Երբ որ իր տընէն դուրս կելէր Սոսա ուր որ մէյմըն ալ ոտք պիտի չկոխէր . ան տունէն՝ որ հիմնադրուած պիտի ըլլար , և անոր տեղը վատահամբաւութեան կոթող մը պիտի դրուէր , տաննի ըսաւ . «Ես զէշութիւն ըրած չեմ , թէ որ ըրեր եմ նէ թող զիս պատժեն . ան եղէն զատ բան մը շինած չեմ ես . բայց թէ որ ուրիշ պակտութիւն մը ունիմ նէ , թողութիւն կը խնդրեմ» :

Նոյն օրը հարցուփորձ ըրին , յատկապէս իր տանը մէջէ մոխրաջուրին՝ և փխայցայի հետ տեսնուելուն վրայով : Եւ առաջինին համար պատասխան տուաւ որ իր կնոջը և իր աղջիկներուն հարցունեն : «Նոյնք էին ըսաւ , մոխրաջրով լաթ լուացողները , անոնց հարցուցէք . վասն զի ինչպէս որ այսօր իմ բանտը դալ չէի յուսար՝ նմանապէս չէի գիտեր թէ մոխրաջրով լաթ լուացած են» : Սոսայի խեղճ կնիկը բերել տուին և սկսան հարցունել . ան ալ պատասխան տուաւ թէ տար կամ տասուերկու օր առաջ մոխրաջրով լաթ լուացուած էր :

Իսկ երկրորդին համար՝ Սոսա մէկիկ մէկիկ պատմեց ի՞նչ բաներով իր եղը բաղադրուած ըլլալը , որն որ փխայցային պիտի տար . ու հաստատեց թէ անոր հետ երբէք ուրիշ գործ մը ունեցած չէ . միայն թէ տարիի մը չափ կայ ըսաւ որ ան գամ մը ինծի եկաւ ստիբուելու համար :

Երկու լուացարար կնիկ և իրեք բժիշկ կանչեցին մոխրաջուրը քննելու համար : Լուացարար կնիկները լսին՝ թէ մոխրաջուր է ան , բայց մէջը ուրիշ բան խառնած են . իսկ բժիշկները ըսին՝ թէ մոխրաջուր չէ : Յայտնի է որ ան ատենները քիմիական արհեստը ծաղկած չէր . թէ որ հիմակուն պէս աս արհեստին վրայով տեղեկութիւն ունեցած ըլլային , անշուշտ աս բոլոր բանիս համար դատաստան ընել հարկաւոր չէր ըլլար :

Երբ որ կրտսնէր Սոսա իր նախապաշարեալ դատաւորներուն արտորոք ըրած դատաստանը , ինչպէս որ անատենները սովորաբար կընէին , իրաւունք ունէր ահու-

դողի մէջ մնալու : Ի՞նչու ամենայնիւ դեռ տանջանք մը չտուած անոր , ուղեցին որ աւելի ճիշդ տեղեկութիւն մը առնեն փաղցայէն : Սուտի վերստին հարցուցին ասոր՝ թէ ճշմարիտ են իր բառները , և ուրիշ բան չէր չորհրդէն հաստատեց , առանց ուրիշ բան մը աւելցունելու : Ի՞նչ ատենը պատասխան տուին իրեն , թէ՛ « Իմենկին հաւանական չէրենար մեզի , որ դուն աստեղծ դատ ուրիշ զորք մը ունեցած չըլլաս սալի ընդհին հետ . . . Սուտի թէ որ չես ուղեր , ըսին , ճշմարիտը ամբողջ զրուցել , ինչպէս որ խօսք տուիր մեզի . թէ որ տեղաւորուելու ըլլաս բուռն ըսածներդ , և անկեղծութեամբ չպատմես ինչ որ եղած է ձեր երկուքին մէջը , աղատ չես մնար պաշտօնէն . ասոր հակառակ՝ թէ որ ճշմարիտը ըսես , կազմաւորմբ քեզ ինչպէս որ խոստացած եմք » :

Ի՞նչ խօսքերը լսելով փաղցա՞ մեծ վախի մէջ ընկաւ և իր զրպարտութիւնը հաստատելու սատարիկ աշխատեցաւ . բայց չկրցաւ ուրիշ բան մը՝ իր առջի ըսածներուն վրայ աւելցունել . « Ինծի աստիկ տալէն երկու օր առաջ՝ ըսաւ , յիշեալ սովորիչը տեսայ որ իրեք մարդոց հետ թէսինոյի դրանը մօտ եղած փողոցին մէջը կայներ էր . անիկայ զիս կանչեց ու ըսաւ . — Պարոն , ես եղ մը ունիմ որ քեզի պիտի տամ . — պատասխան տուի իրեն . — Իմ կուտամ ինծի ատ եղը . — Չէ , ըսաւ . և անտունը չհմացուց ինծի թէ ինչ բանի հարկաւոր էր յիշեալ եղը : Բայց քանի մը օրէն համէ՛ երբ որ տուաւ ինծի զանիկայ , ըսաւ թէ՛ Պատերուն վրայ քսելու է աս եղը որ մեռնողներուն թիւը շատնայ » : « Ի՞նչ սովորիչին հետը եղողները , ինչ լաթ հագած էին » : Պատասխան տուաւ փաղցա՞ թէ « միտքս չէ » : Վասնորոյ նորէն սկսան տանջել զանիկայ : փաղցա նորէն սկսաւ հաստատել իր սուտ խօսքերը՝ տանջանքին մէջը . բայց աս ալ բաւական չսեպելով , և իրեն խոստացուած աղատութիւնը ձեռք բերելու յուսով՝ երբոր վերստին բանորը կրտանէին զինքը , ասանկ ըսաւ . « Ես բան մըն ալ պիտի խոստովանիմ ձեզի » : Եւ իմացուց անոնց թէ Պարուէլօ անուն մէկ մը և Հերոնիմոս Սիւլ-

եալաքիա ու իր որդին Գասպար , մկրտաւ՝ սրողները , Սուտի բարեկամները և զործակից ընկերներն են : Իս խեղճերն ալ բռնեցին բանոր տարին . բայց ասոնց վերայով բան մը չհաստատուեցաւ :

Հիմա սկսան Սուտի քննութիւնը , և հարցուցին թէ ի՞նչ մտքով ան եղը շիներ էր . « Ես ասի շահելու մտքով շինեցի , ըսաւ անկեղծութեամբ » : « Իտե՞ս՝ թէ ո՞վ աղտոտեց քաղաքիս պատերը » : « Ինչու տեղեկութիւն մը չունիմ աս բանիս վրայով » : « Իտե՞ս՝ թէ ո՞վ ստիպեց առողջութեան վերակացու փաղցան , որ մահաւիթ եղը քրտէ թէսինոյի դրանը մօտ պատերուն վերայ » : Ի՞նչեմէն , կրկնեց Սուտ առջին նախելով և ցած ձայնով : Գուցէ հիմա սկսաւ հասկնալ թէ ի՞նչ տարօրինակ և սոսկալի վախճան մը պիտի ունենան աս հարցմունքները : Վերջապէս բացայայտ հարցուցին անոր ըսելով . « Գուն չխրատեցիր ըզկուլիէլմոս փաղցան , առողջութեան վերակացուն , որ թէսինոյի դրանը մօտը եղած պատերուն ան եղը քրտէ . դուն չտուիր անոր ապակի շիշ մը , որուն մէջն էր ան քսելու եղը , խոստանալով թէ շատ ստակ պիտի տաս անոր » :

Սուտ զարհուրած , սոսկալի ձայնով մը աղաղակեց ու ըսաւ . « Չէ տէր իմ , չէ . Տէր Իստուած . աս ի՞նչ զրպարտութիւն կրկնեմ ես : Չէ՞ , երբեք ասանկ բան մը ըրած չեմ ես » :

Հարցուցին իրեն թէ « Ի՞նչ պիտի ըսես , երբք ինքը կուլիէլմոս փաղցան զայ և բուռն զհա հաստատելու ըլլայ աս բանը » :

Պատասխան տուաւ Սուտ . « Թէ որ զայ իմ երեսիս ըսելու ըլլայ նէ , պիտի ըսեմ , թէ գէշ մարդ մըն է ան . բայց չկրնար աս բանը ըսելու , ինչու որ երբեք ասոր վրայով ինծի հետ խօսակցութիւն մը ըրած չէ . Իստուած չընէ որ ասանկ բան մը ընեմ ես » :

Ի՞նչ նոյն վայրկեանին դուռ մը բացուեցաւ , և փաղցան ներս բերուեցաւ :

Թէ որ խաղաղութիւն ունենանք մեր ներսիդին , արտաքին բաները շատ քիչ զօրութիւն պիտի ունենան մեզի վնաս տալու :

ՀԱՅԿԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

Կասկածի հոգիները :

Գաղղ խայի մէջ ամենէն խեղճ և անկիրթ փնայած կողմը կը համարուի Կասկածն նախնային Լանտ բոսած վիճակը : ուր տեղի բնակիչները ոչ միայն իրենց տարօրինակ սովորութիւններովը մեծ զարմանք կուտան ճամբորդին : այլ և անանկ լեզու մը կը խօսին որ բուն Գաղղ խայեացի մեծ մասը անգամ չեն հասկնար : Ըսկից զատ՝ Լանտի երկիրը շատ քիչ մշակուած է : ու տեղ տեղ մեծամեծ անտառներով կամ Թուփերով ծածկուած է : Բնակիչները ընդհանրապէս նիհար : ածողն և կարծազասակ մարդիկ են . ոչխարները , ձիերը սովորականէն փոքր , նմանապէս սայլերը՝ և զանոնք քաշող եղներն ալ փոքր են : Ըս տեղի հովիւները ինչպէս որ զիմացի պատկերին մէջ կը տեսնուի : ամէնքն ալ երկու սանդղաձև գաւազաններ ունին : որոնց վրայ զարմանալի դիւրութեամբ ելելով՝ այնպէս իրենց հօտերուն պահպանութիւնը կընեն . ինչու որ երկիրը ընդհանրապէս տափաւակ ըլլալով՝ տեղ տեղ լճացեալ ջուրեր կան , կամ մէկ երկու ոտք խորունկ ճախիւներ . անանկ որ առանց աս գաւազանները գործածելու : անհնար է ան տեղուանքէն անցնիլ : Ուստի հովիւները՝ ոչ միայն աս գաւազաններուն վրան ելելով հանդիստ կը բալեն , հապա ան բարձր տեղը կեցած՝ դիւրաւ կը հսկեն իրենց հօտերուն վրայ , որոնք Թուփերուն մէջը ծածկուած և ցրուած ըլլալով՝ գրեթէ չեն տեսնուիր գետնէն : Երբեք գաւազաններուն վրայ ոտք դնելու տեղուանք կան մէյմէկ տախտակի կտոր ասպանդակի՝ ձեռով շինուած : Բայց զգուշութեան համար՝ որ չըլլայ թէ գաւազաններուն ծայրը շուտով գետինը խրի կամ քարի մը զարնուելով կտորի : ոսկորի մը մէջ կանցունեն զանոնք :

Ըստ այսպիսի գաւազաններու վրայ ելած Լանտի հովիւները՝ խիստ հեռաւոր տեղուանք ալ կը բթան զարմանալի արագութեամբ . ու իրենց կամաց քալած ատենն ալ ամենէն արագ վազող ձին կանցնին : Երբ որ Սարի-լուի՝ Պոնաբարթի կինը , Պայօնի երկրին մէջ ճամբորդութիւն կընէր , հոն

տեղի մեծերը՝ աս իշխանուհին զբօսանք մը տալու համար , գունդ մը Լանտեցի հովիւներ խրկեցին . որոնք իրենց գաւազաններուն վրայ ելած : անոր կառքին առջևէն կը վազէին . և որչափ Զանայ իշխանուհին որ կառքը արագ երթալով անցնի աս տարօրինակ ուղեկիցները , անհնար եղաւ . ինչու որ՝ անոնք ալ սաստիկ արագութեամբ քալելով՝ ամենեւին ձիերուն քովէն չգտուուեցան :

Ըս հովիւներուն ձեռքը եղած երկար գաւազանը՝ քալելու ատեն հարկաւոր չըլլար : այլ միայն կը ծառայէ ան՝ երբ որ ուղին նստիլ յոգնութիւն առնելու համար : խիստ զարմանալի ճարպիկութիւն մը ունին ասոնք՝ որ ատեն պէտք կըլլայ իրենց գետնէն բան մը առնելու : Ըստ անգամ իրենց գաւազաններուն վրայ ելելու համար՝ բարձր տեղ կըլեն . բայց կրնան նաեւ իրենց գաւազանները գետնէն ոտքերնուն անցունել և շուտ մը վրան ելել , ինչպէս որ մեր պատկերին մէջը կը տեսնուի :

Լանտի հովիւներուն մի միայն զբաղանքը՝ ատեն անցունելու համար , գուրպայ հիւսել կամ մանած մանել է : աղէկատը՝ մէջքերնին խօթած :

Եւ որովհետեւ վնասակար բաներ են ասոնց ուտելիքը , գէշ ջուր մը , և շատ ալ օդը կը խմեն , աս պատճառովը շուտ մը կը ծերանան , անանկ որ՝ վաթսուն տարեկան մարդ հաղիւ կը գտնուի մէջերնին : Սովորական կերակուրնին հաճարի՝ հացն է , և դիպտացորենին կամ կորեակին ալիւրը խաշած , որն որ կը պաղեցունեն և պատառ պատառ կտրելով՝ հալեցուցած ճարպի մէջ կը թաթխեն . երբեմն ալ աղած մանր ձուկեր և խոզի եղ խորոված : Ուստի իրենց բոլոր ունեցածը աս է . հրացան մը գայլերուն դէմ գործածելու , խոզի եղ , խորովելու տապակը և ոչխարի մորթի հադուսոր՝ բրդոտ կողմը դուրսի դին . ինչպէս և իրենց սրունքներն ալ ոչխարի մորթով պատած է : Բայց ձմեռը՝ աս հագուստին վրայէն սպիտակ մուշտակէ վերարկու մըն ալ կառնեն սրածայր վեղարով մը , կարմիր ժապուէններով և ձիւ մագերով զարդարուած : Հասարակօրէն սեւ և տափակ

դիտարկ մը ունին տառեր գլուխներն : Լանտեյիք՝ կըսէ Ս. Գօրն , որ Կապիօնի ծոցին եղերքը պարտաւորով դիտեր է , ճամբորդ ժողովուրդ մըն են , որոնց կէսը փոփոխակի իրենց խրճիթները ֆնալով՝ երկրագործութիւն կրնեն , որ տոնեն միւս կէսը իրենց եղները կառնեն մօտ տեղուանք կըտանին զմանք ծախելու համար : Իւ թէպէտ նիհար և փափուկ կաղնութիւն մը ունին տառեր , բայց օդերուն անբարեխառնութենէն չեն վախնար , ու տարիին երրորդ մասը յարզէ վրայ կըպառկին , երբոր իրենց բընտկարանք կըգտնուին . իսկ ճամբորդութեան տոնն՝ սոյլն կամ գետնի վրայ կը պառկին :

Լանտեյի երկրագործը՝ բան սորմէլու հետաքրքրութիւն չունի , խիստ յամաւորտ է բնութեամբ , ամէն նորաձեւութեանց թշնամի , սաստիկ նախանձուտ , լւակաց և մեղամաղձուտ :

Վրլա րոնէանէրը մէկ մարմին էն :

«Կնուտ որ մենք շատերնիս մէկ հաց՝ մէկ մարմին եմք» :
ա Վորնթ . Ժ . 17 :

Պօղոս սուսքեալ տա խօսքը ըսելով՝ չնշանակեր թէ բրիտանները մէկ հաց մըն են , կամ մէկ մարդկային մարմին մը , բայց ըսել կուզէ թէ ինչպէս որ հացին մասունքները , կամ մարմինին անդամները մէկդիկու հետ միաւորուած են , նմանապէս բոլոր բրիտանները՝ որ Վրլատոսի Սարմնոյն հաղորդութեանը հացին բաժանորդ են (ա Վրլ . Ժ . 16) , մէկ են . մէկ հաւատք մը , մէկ յոյս մը , մէկ մկրտութիւն մը , մէկ Տէր մը , մէկ հոգի մը , մէկ ժառանգութիւն մը ունենալով :

Ի՞նչ է Վրլատոսի խաչը :

Վրիտոսի համար ամէն բան ձգելը և ամէն նեղութիւն կրելը , Վրիտոսով քաղելը , իր հրամանները կատարելը , իր արգիլած բաներէն ետ կենալը , իր խոստմունքներուն ապաւինիլը , իր բրած Վաւութեանը հաւատալը անանկ հաւատքով մը որ բոլոր մեղքերէն կըմաքրուի մարդը , շողիին ուղածին պէս , խօսքով՝ գործքով ու Հոգեով Տէր Յիսուսը հաղնիլը , ահա՛ ասոնք են Վրիտոսի խաչը՝ որով աշակերտը խաչը եւ լած է աշխարհին , ու աշխարհ ալ անոր : Եւ է Վրդարութեան խաչը՝ որ աս կեանքիս մէջը վերցունելով , գալու անվտանգ կեանքին մէջը Վրդարութեան պսակը կուտայ :

Լաւոսիայի օրէնքին հոգեւոր լուսն :

«Կիտեմք որ օրէնքը հոգեւոր է» : Հաւալ . Է . 14 :

Յայտնի է որ Լաւաքեալին տա ըսած օրէնքը՝ չէ թէ Սովսէսի ծիսական օրէնքն է , հապա տառնաբանեայ օրէնքը . ան օրէնքն է որ կըսէ թէ «Ի՛նչ ցանկալ» . (Հաւալ 7 .) որ սուրբ է , արդար՝ բարի և հոգեւոր . (Հաւալ 12 , 14 .) ան օրէնքն է՝ որուն հընազանդելու համար ջանք ըրած առնենիս , կըտեսնենք որ մեղքը արգելք կըլլայ մեզի , չթողուր որ հնազանդիմք : Աւատի յայտնի է թէ ասիկայ տառնաբանեայ օրէնքն է , և ոչ ծիսականը :

Լս օրէնքը կատարեալ է . (Սալ . ԺԺ . 7 .) և հաստատուած է Ստեղծողէն , ալիգերքին արդար օրինադրէն , ու ճիշդ իր (Որինադրին պատկերն ու նմանութիւնն ունի : Ի՛նչ կայ մեզի ու մեր վիճակին կատարեալ յարմարութիւն մը ունի . և իրեն հնազանդողներուն կատարեալ երջանկութիւն մը կուտայ : Լսողածոյ օրէնքը հոգեւոր է ,

Լ . Վ ամն զի անիկայ հոգեւոր հնազանդութիւն մը կըպահանջէ , սրտին կընայի և անոր հնազանդութիւնը կուզէ :

Մարդիկ արտաքին երեւոյթին կընային . երկրաւոր թագաւորները մարդոց գործքերուն վրայ կիշխեն , սիրտը չեն կրնար բընենել , անոր գաղտնի խորհուրդները չեն կրնար իմանալ , ու անոր շարժումներէն չեն կրնար կառավարել . բայց Լսողած Հոգի է . կըքննէ սրտերը ու չկրնար խաբուիլ , և ուրիշ բան մը հնազանդութիւն չհամարիր , այլ ան հնազանդութիւնը որ սրտէն կուգայ : Թէ որ սիրով չէ մեր հնազանդութիւնը , հնազանդութիւն չէ : Թէ որ արտաքին գործքերնիս ալ սրտանց չենք կատարել , ան նոյն բանը՝ թէ և Լսողածոյ պատուէրն է , բայց տակաւին անհնազանդութիւն և ապստամբութիւն կըսեպուի մեզի . Լսողածային պատուէրը ամէն մարդու աս է . «Իմ որդեակա՛ սիրտդ ինձի տուր» : Լաւ . իր . 26 : Թէ որ սիրտը իրեն չտանք , անոր հաճելի բան մը տուած չենք ըլլար :

Ի . Օրէնքը կուզէ՛ որ մեր ամէն գործքերը Լսողածոյ փառքին համար ըլլան . «Լուր՝ թէ ուտէք՝ թէ խմէք՝ թէ ինչ գործ ալ որ ընէք , ամէն բան Լսողածոյ փառքին համար ըրէք» : ա Վրլ . Ժ . 31 : Լսի-

կայ ըսել է որ ամէն գործքերուն նպատակը՝ Մատուցող փառքը պիտի ըլլայ, որ միայն ան բաները ընելու եմք՝ որոնցմով որ Մատուած կը փառաւորի: Պէտք է որ չէթէ միայն բարի գործենք, այլ նաեւ բարի շարժառիթներով ընենք ան գործքերը. մանաւանդ մեր ամենամեծ շարժառիթը պիտի ըլլայ՝ զՄատուած փառաւորել և անոր հաճելի ըլլալ: Եւ ասիկայ պէտք է ընենք մեր բոլոր գործքերուն մէջը: Սեր ամենէն փոքրիկ գործքերը, մեր ուտելը և խմելը անգամ պէտք է որ Մատուցող փառքին համար ըլլան: Սեր ըրած գործը որ աս վախճանին չնայիր, թէ և անիկայ Մատուցող հըրամայածն ալ ըլլայ, տակաւին մեղք է, Մատուցող փառաւոր համար չըլլալով: Եհա պայտէս կը տեսնենք թէ ինչո՞ւ համար շատ մարդոց աղօթքը՝ ողորմութիւնը և երկըրպագութիւնը անգամ մեղք կըսեպուն Մատուցող առջևը:

Գ. Օրէնքին հրամայած պարտաւորութիւնները Հոգեւոր պարտաւորութիւններ են: Ենոնք բոլորն ալ պէտք է որ հոգեւոր կերպով մը կատարուին. նո՞ւր հասնաբանեայ օրէնքին առաջին պատուէրին մէջն հրամայուած պարտաւորութիւնը. «Ուրիշ աստուածներ պիտի չունենաս իմ առջի»: Եւ ինչպէս որ ըսուած է ուրիշ տեղ մը, թէ՛ «Բ. ու Տէր Մատուցող երկրպագութիւն ընես, ու միայն անիկայ պաշտես»: Սաղ. 7. 10: Եսիկայ կը պահանջէ որ զՄատուած գիտնանք ու ճանչնանք իբրեւ մի միայն ճշմարիտ ու մեր Մատուածը. և աս խոտաւանութեանը պէս երկրպագութիւն ընենք անոր և փառաւորենք զանիկայ: Բայց ի՞նչպէս երկրպագութիւն պիտի ընեմք անոր: Յիշուի հարկաւոր են արտաքին գործողութիւններ և պաշտօններ, բայց լի արտաքին գործքերը, որ չափ բաղմամբիւ, փառաւոր ու հանգիստաւ ալ ըլլան, ոչինչ են Ենոր աչքին առջևը: Սրտանց չեղածը ատելի է անոր: Մատուած միւրժեց և անարգեց Հրէից պաշտօնները, երբոր զանոնք սրտանց չմտաւորին, թէ և անոնք ինքը սահմանէր էր, ու ան ժողովուրդն ալ յատուկ իրեն ընտրէր էր: Եսայ. 39. 11—15: «Մատուած Հոգի է. և իրեն երկրպագողներուն ալ պէտք է որ հոգիով

ու ճշմարտութիւնով երկրպագութիւն ընեն»: Յաղ. 7. 24:

Կը պահանջուի մեղմէ՞ որ աղօթք ընենք. բայց, թէ որ սրտերնուս մէջը մեղք տեսնենք, Տէրը պիտի չսէ. (Սաղ. 18.) «Գուն ճշմարտութիւն կուզես երկկամունքին մէջը: Մատուցող զոհը կուտրած հոգին է. կուտրած ու խոնարհ սիրտը՝ ո՞վ Մատուած, չես անարգեր»: Սաղ. 51. 6, 17: Թէ որ խոնարհ կուտրած հաւատացեալ և հնազանդ սրտի զոհը Մատուցող մատուցանելուն տեղը՝ փարիսեցիին պէս ինքզինքնիս արդարացունելու, մեր աղէկութեանը ու բարեպաշտութեանը վրայ խօսելու, ինքզինքնիս գովելու համար երթանք Մատուցող առջևը, անոր պէս ալ պիտի մերժուիմք: Սաղ. 67. 9—14: Սեր աղօթքը պէտք է որ յառաջ գայ հաւատարիմ, ու չէ թէ «խաբեբայ պուկունքներէ»: Սաղ. 67. 1:

Եւ ինտոր որ աղօթքի կողմանէ, անանկ ալ ամէն մէկ պարտաւորութիւն կատարելու կողմանէ՝ թէ որ արտաքին գործը սրտով չէ և անոր զգայութիւններէն յառաջ չգար, անօգուտ է. քանզի օրէնքը կը պահանջէ արտաքին գործողութիւնները միայն իբրեւ նշան սրտին զգայութեանը:

Գ. Օրէնքին արգիլած բաները՝ ուր տին վերաբերեալ բաներն են. «Սրտէն կելէն չար խորհուրդները, սպանութիւնները, շնութիւնները, պղտնկութիւնները, գողութիւնները, սուտ վկայութիւնները, հայհոյութիւնները»: Սաղ. 19. 1: Եւ մէն չար գործք՝ չար զգացումէ կամ կիրքէ մը յառաջ կուգայ: Ուստի չար գործքերը արգիլելու համար, օրէնքը ան զգացումները կամ կիրքերը կարգելէ՝ ուրիշ որ տնոնք յառաջ կուգան: Օրինակի համար՝ վեցերորդ պատուիրանքը կարգիլէ սպանութիւնը: Բայց մեր փրկիչը աս պատուիրանքը մեկնելով՝ կըստվեցունէ թէ անիկայ կարգիլէ ամէն բարկութիւն և նախատական խօսքերը. «Սեր էք՝ որ առաջններուն ըսուեցաւ թէ, Սպանութիւն մի ըներ. քանզի ով որ սպանութիւն կընէ՝ դատատանի պարտաւոր պիտի ըլլայ: Բայց ես ձեզնի կըսեմ թէ՛ Ով որ իր եղբորը պարտապատեղը սրտով, դատատանի պարտաւոր

պիտի ըլլայ . և ով որ իր եղբօրը անմիտ ըսէ՝ ատեանի պարտաւոր պիտի ըլլայ . և ով որ իր եղբօրը խենթ ըսէ՝ գեհեանի կը ըսին պարտաւոր պիտի ըլլայ”։ Սաղմ . Ե . 21 , 22 : Եւ չօվհաննէս առաքեալ կըսէ թէ՝ «Բայց ով որ իր եղբայրը կատէ՝ մարդասպան է”։ (Մատթ . 7 . 15 .) ուրեմն աս «Բի սպանաներ” պատուիրանքը կարգիլէ բարկութիւնը , ատելութիւնը , նախանձը , չարակամութիւնը , եւ . ինչու որ աս չար կիրքերը սպանութեան կրտանին , և բուն սպանութիւն են սրտին մէջը :

Եւ յապէս նաև մեր փրկիչը կըսորովեցունէ մեզի , թէ սրտի ցանկութիւնով կըմեղան չեմք եօթներորդ պատուիրանին դէմ : «Եւ սեր էք որ բսուեցաւ , 7 նութիւն մի ընէր , բայց ես ձեզի կըսեմ , թէ՝ Ով որ կնիկ մարդու կրնայի անոր ցանկանալու համար , անիկայ իրեն սրտին մէջն ալ շնութիւն ըլլաւ անոր հետ”։ Սաղմ . Ե . 27 , 28 : Բայց պիտի ցանկութիւն շնութիւն է :

Եւ անկ ալ առաջին և երկրորդ պատուիրանքները կռապաշտութիւնը կարգիլեն : Բայց ի՞նչ է կռապաշտութիւնը . անիկայ չէ թէ միայն չաստուածներու երկրպագութիւն ընել , և փորձած ու նկարողած պատկերներու խոնարհիլն է , հապա նաև ուրիշ ինչ և իցէ բան մը Եւստուծոյ տեղ զնել , ու զանիկայ Եւստուծոյ տեղը սիրել ու անոր ծառայելն է : Եւ աս միտքով առաքեալը կըսէ , թէ՝ Բարեպաշտութիւն՝ կը ռապաշտութիւն է . (Կոր . 7 . 5 .) և մէկ քանիններուն համար ալ կըսէ , «որոնց Եւստուծը իրենց փոքն է”։ Փիլիպ . 7 . 19 :

Եւ Բոլոր օրէնքը մէկ հոգեւոր պահանջ մունքի մը մէջ պարունակուած է , որ է Բէր : «Եւ չխուս ըսաւ անոր . Բու Տէր Եւստուածդ պիտի սիրես քու բոլոր սրտեդ , և քու բոլոր անձեդ , և քու բոլոր միտքեդ : Եւ է մեծը ու առաջին պատուիրանքը : Երկրորդը ասոր նման՝ քու ընկերդ պիտի սիրես քու անձիդ պէս : Եւ երկու պատուիրանքէս կախուած են բոլոր օրէնքները և մարդարէները”։ Սաղմ . Իբ . 37—40 : «Եւ մէկուն պարտական մի գտնուիք , միայն թէ մէկըմէկ սիրելու . վասն զի ով որ իր ընկերը կըսիրէ , անիկայ օրէնքը կըկատարէ . ինչու որ ան մի շնարը , ու մի սպանաները ,

և մի գողնարը ու մի սուտ վկայութիւն ընէր , և մի ցանկարը , և թէ ուրիշ պատուէր մըն ալ կայ՝ աս խօսքին մէջ բոլորը կըբովանդակուի , թէ Բու ընկերդ քու անձիդ պէս սիրես : Բէր իր ընկերին գէշութիւն չընէր . օրէնքին բովանդակութիւնը սէրն է”։ Լուկ . Ժ . 8—10 : () օրէնքին առաջին տախտակին պարտաւորութիւնները , զինքը սիրելնու մէջ կը պարունակուին , ու երկրորդ տախտակին կամ զէպի մարդոց ունեցած պարտաւորութիւննիս զանոնք սիրելնու մէջ պարունակուած են : Եւ որ կըսիրէ կըհնազանդի . և ան որ չսիրէր՝ ուրիշ ինչ ալ որ ընէ , չհնազանդիր : () օրէնքը՝ կատարեալ և հաստատուն սէր կըստահանջ . մշտապէս և ամենամեծ սէր . ասոր տեղը ուրիշ ինչ և իցէ բան ընդունելի չէ :

Թէ որ ասանկ է , ուրեմն՝

1 . Որչափ չափազանց ընդարձակ է Եւստուծոյ պատուիրանքը : Սաղմ . Ճմթ . 96 : Եւ նիկայ սրտին խորութեանը մէջ կըհասնի , և բոլոր անձին հնազանդութիւնը կուգէ : Կրպահանջէ որ ամէն գործողութիւն Եւստուծոյ և անոր փառացը սիրոյն համար կատարուի : Եւ օրէնքը սաստիկ կըքննէ և կըփորձէ զմեզ :

2 . Օրէնքով փրկուելը յորչափ անկարելի է . ինչու որ կատարեալ հնազանդութիւն կըփնտռէ օրէնքը . «Եւ որ մէկ բանով մը կըծուի , անիկայ բոլոր օրէնքներուն դէմ գործող կըլլայ”։ Յով . Ի . 10 : Բայց ո՞ր և իցէ օրէնքին կատարեալ հնազանդ զանուող ո՞վ կայ : Ո՞վ կրնայ ըսել թէ ես մաքուր եմ : Զեր սրտերը ու ձեր վարքը բարդատեղէք Եւստուծոյ սուրբ և հոգեւոր օրէնքին հետ , և բան մը պիտի չգտնէք ձեր մէջը , բայց միայն մեղք : Գուք ամենեւին բան մը ըրած չէք՝ որ անիկայ թողութեան կարօտ չըլլայ . ուրեմն ասանկ օրէնքով մը ի՞նչպէս կրնաք փրկուել , ո՞ր է ձեր արժանաւորութիւնը , որով կարող ըլլաք փրկուել : Եւ մենալու մարդոցը ամենաբարձր գործքերը անգամ զերենք զատապարտութեան տակ կըթողուն :

3 . Որչափ փառաւոր բան է Բարիստով փրկութիւնը . Եւստուծոյ Որդւոյն ալ ինչնէն զատ ուրիշ ի՞նչ կրնայ մեզ խաղը

սեղ՝ բարի, կատարեալ և հոգեւոր օրէնքին դատաւարութեանն : Վրիստոսի Հոգիէն զատ ո՞վ կրնայ մեզ ասանկ հոգեւոր և սուրբ օրէնքի մը հնազանդելու կարողացունել . «()րէնքը մեզի վարժապետ եղաւ՝ Վրիստոս Յիսուսի բերելով» : Վառ. 7. 24 :

4. Կըտեսնեմք թէ ինչ տեսակ հնազանդութիւն մատուցանելու եմք Մատուծոյ : Տասնաբանեայ օրէնքը աւետարանով աւրուած չէ . յիշաւի պէտք չէ որ անով արդարութիւն միտունենք, և աս մոռք անկից խախտած եմք . սակայն իբրեւ կենաց կանոն, տակաւին անոր տակն եմք . քանզի անիկայ Մատուծոյ յաւիտենական օրէնքն է, հաստատուն և անփոփոխ իր աթոռին պէս : «Ճշմարիտ Ճշմարիտ կրտսմ ձեզի՝ Սինչեւ որ երկինք և երկիր անցնին, օրէնքներէն և մարդարէնէն եօթա մը՝ որ նշանագիր մըն է՝ պիտի չանցնի, մինչև բոլորն ալ կատարուի» : Սաղ. 18 : Թէ որ մենք Ճշմարիտ քրիստոնեաներ եմք, նորոգուած, Մատուծոյ Հոգիովը վերստին ծնած, կըսիրեմք աս օրէնքը . և թէպէտ կատարելապէս ալ չենք, բայց Ճշմարիտ փափաքով ու սրտով կը հնազանդուիմք անոր, Հոգիին նորոգութիւնովը : Մատուծոյ օրէնքին և Վետարանին որչափ տեղեւ են անոնք, ուրնք կը կարծենք թէ սոսկ արտաքին դործողութիւններ՝ պաշտօններ և արարողութիւններ կատարելով՝ կրնան հոգիներնուն փրկութիւնը ստանալ, կամ Մատուծոյ ընդունելի ըլլալ : Արեմն մենք Ճշմարիտ սրբութեան հետեւինք, առանց որուն մէկը չկրնար տեսնել Տէրը : Եւր. 34 : Մատուծոյ օրէնքը կենաց մի միայն ուղիղ կանոնն է . անով ամէն մարդ պիտի դատուի, ու ան՝ որ չսիրեր զանիկայ, և իր կեանքին մէջ միայն անոր հնազանդելու դիտաւորութիւնը չունի, անով յաւիտեան պիտի դատաւարուի :

Մատուծոյ իր ողորմութիւնը կը ցուցնէ մեղաւորներուն, չէ թէ անոնց տրդեանցը կամ արժանաւորութեանը համար, հապա անոր համար որ անոնք կարօտ են իր ողորմութեանը :

Խիստ մեծ տարբերութիւն կայ մտածելու թէ մենք պարտիմք երախտագէտ ըլլալ, և գործով երախտագէտ ըլլալու մէջ : Հատանգամ կըմտածեմք թէ երախտագէտ եմք, որ ատեն միայն ուրախ եմք :

Մատուծոյ և Եկեղեցական :

Մատուծոյ մէկը երբոր կը խօսակցէր բաւական լինող Եկեղեցականի մը հետ Մատուծոյ թեան վրայով ու կը ջանար որ պաշտպանէ իր փաստերը, «Մեկարելի բան է, ըսաւ Եկեղեցականը, չկայ Մատուծոյ մարդ» : «Կայ պարոն, պատասխանեց Մատուծոյ, ահա ես անաստուած մըն եմ . և դուն չես կրնար փաստով ցուցնել ինծի, թէ կայ Մատուծոյ մը . քանզի ես աղէկ գիտեմ որ անհարին է հաստատել ատ բանը» . . . : «Կեցի՛ր, ըսաւ Եկեղեցականը, առաջ պէտք է ես համոզուիմ քու անաստուած ըլլալուդ» : «Չէ՞ որ ես կըսեմ քեզի՝ պատասխանեց մարդը, թէ Մատուծոյ մըն եմ» : «Իսկ իմ Մատուծոյ չունիմ» ըսաւ Եկեղեցականը, կը յայտնէ թէ՛ մարդկային սիրտը՝ չէ թէ միայն խիստ չար է, հապա նաև ամէն բաներէն աւելի խաբերայ ալ է, և Հոգին Սուրբ կը հարցունէ թէ ո՞վ կրնայ ճանչնալ զանիկայ . (Եւր. 1. Ժ. 9) ուստի գուցէ աս բանիս մէջ խաբուած ես գուն» : «Պարոն, պատասխանեց անաստուածը, չեմ գիտեր ես թէ ինչ կը հաւատամ, ես բանական մարդ մը չեմ» : «Արեմն եկե՛ր փորձենք աս բանը, ըսաւ Եկեղեցականը . մէկ փորձ մը պիտի առաջարկեմ քեզի, որն որ առանց դժուարութեան կրնաս կատարել . և թէ որ աս փորձը կատարես, ան ատեն ես ալ պիտի սկսիմ քեզի հետ միջաբանել» : «Չէ՛, ըսաւ անաստուածը՝ չեմ ուղեր խօսք տալ, առանց գիտալու թէ ի՞նչ է ան որ պիտի ըսես ինծի» : «Նիկայ քու խոստովանած հաւատքիդ ճիշդ համաձայն ու նաև յարմար և դիւրին բան մըն է, ըսաւ եկեղեցականը : «Կայէ՛ դուն կտրէ՛ դատաստանը, թէ որ անանկ չըլլայ նէ իմ ըսածս, ան ատեն պարտաւոր չես անիկայ ընելու» : «Հատ աղէկ, կրնեմ ըսաւ անհաւատը յօժարութեամբ, ի՞նչ է քու առաջարկութիւնդ» : «Նո գիշեր, պատասխան տուաւ եկեղեցականը, երբոր մարդիկ խորունկ քունի մէջ կը մտնեն, ու թանձր խաւարը ալսարհս կը ծածկէ, պէտք է կամաց կամաց քաշելով երթաւ մինակ դէպ ՚ի դիմացի բլուրը . ոչ թէ թեւամտութեամբ, այլ խորունկ մտմտալով . և ան բլուրին դադար ծածկող հովանաւոր անտառին թանձր մթութեան մէջը կանգնիս, և աչքերդ ու ձեռքերդ սպառնալեօք դէպ ՚ի երկինքը վերցունելով ըսես . Օ՛խ ստեղծող Մատուծոյ չկայ, զիս պահպանող Մատուծոյ չկայ, և չկայ Մատուծոյ՝ որ վախ ունենամ անիկի . կընեմ ասիկայ» : Մա առաջարկութիւնը ամէնուց զանհաւատը . «Աստի՛ ըսաւ Եկեղեցականը, դուն անաստուած չես, Ես հաստատ դիտէի քու խաբուած ըլլալդ . երկուքս ալ համաձայն եմք թէ կայ Մատուծոյ, ու փաստեր փնտռելու կարօտութիւն չունիմք» :

Գլխաւորը Վանկերն : Յով. Ե. 39 :

Լ. Ընդուն համար : Հետեւեալ յիսուն պատճառներուն համար :

Լ. Վասն զի անոնք երկինքէն եղած յայտնութիւններ են : Թ. Պ. Կ. 12 :

Բ. Վասն զի Վրիստոսի պատուէրը աւանկ է , և բուն անոնք են որ Վրիստոսի համար կրկնային : Յով. Ե. 39 :

Գ. Վասն զի Վրիստոս ըսաւ , ով որ կրկարգայ՝ թող հասկընայ : Սաւ. Բ. 15 : Սաւ. Բ. 14 :

Դ. Վասն զի հաւատքը լսելէն է , ու լըսելը Վրիստոսի խօսքէն : Հով. Ե. 17 :

Ե. Որ հաւատար Մատուցոյ՝ իր Որդւոյն համար ըրած վկայութեանը : Յով. Ե. 18 : Ե. 37 : Սաւ. Բ. 17 : Ժ. 5 :

Յ. Վասն զի՝ անոր մէջ գտնուածէն զատ ուրիշ անուն մը չկայ երկինքին տակը մարդուն տրուած , որ անով կարող ըլլանք փրկուիլ : Վ. Բ. 12 :

Զ. Վասն զի՝ հեղութիւնով ընդունիք նէ ան խօսքը կրնայ ձեր հոգիները փրկել : Յով. Ե. 21 :

Ը. Վասն զի՝ ան որ հաւատայ՝ պիտի փրկուի , և ան որ չհաւատար՝ պիտի զատապարտուի : Սաւ. Բ. 16 :

Թ. Որ ձեր հաւատքովը առաքինութիւն աւելցունէք , ու առաքինութիւնով գիտութիւն : Թ. Պ. Կ. 5 :

Ժ. Որ ածիք մեր Տէր և Փրկիչ Յիսուս Վրիստոսի շնորհքովը ու գիտութիւնովը : Թ. Պ. Կ. 16 :

ԺԲ. Վասն զի գրուած է որ , չէ թէ հայով միայն մարդ կապրի . հապա՛ ան բոլոր խօսքերովը որ Մատուցոյ բերնէն կելլէ : Թ. Պ. Կ. 3 : Սաւ. Բ. 4 : Վ. Բ. 4 :

ԺԳ. Վասն զի Մատուած պատուիրեց որ շատ զգուշութեամբ պահենք իր պատուիրանքները : Սաւ. Բ. 4 :

ԺԴ. Որ ճշմարտութիւնով սրբացած ըլլաք : Յով. Ե. 17 , 19 :

ԺԵ. Որ Վրիստոսի խօսքերը լսէք , ու անոնք բանէք : Սաւ. Բ. 24 : Վ. Բ. 47 :

ԺԶ. Որ երկնից Թագաւորութեան աղէկ աշակերտեալ կարգացող մը ըլլաք : Սաւ. Բ. 52 :

ԺԷ. Որ անոնք ձեր որդւոցը կրկին և

կրկին սորվեցունէք , թէ ձեր տուները նստած ատենիդ՝ թէ ճամբան քալած ատենիդ՝ թէ պառկած ատենիդ և թէ ելած ատենիդ : Թ. Պ. Կ. 7 : Ժ. 19 :

ԺԸ. Որ մէկըմէկ յորդորէք , ու այնքան աւելի՝ որքան որ ան օրը մօտեցած կըտեսնէք : Լ. Բ. 25 :

ԺԹ. Վասն զի գաղտնի բաները մեր Տէր Մատուցոյն յատուկ են , բայց յայտնի եղածները՝ մեզ և մեր զաւկներուն յատուկ են յաւիտեան : Թ. Պ. Կ. 29 :

ԺԺ. Վասն զի՝ ան ամէն Վերքերը Մատուցոյ շունչն են , և շահաւոր սորվեցունելու համար : Թ. Տ. Բ. 16 :

Ի. Որ կատարեալ ըլլաք՝ ամէն բարի գործքերու մէջ հաստատուած : Թ. Տ. Բ. 17 :

ԻԲ. Վասն զի ինչ որ գրուեցաւ նէ՛ մեր սորվելուն համար գրուեցաւ : Հով. Ե. 4 : Դ. 23 , 24 : Թ. Պ. Կ. 9 , 10 : Ժ. 11 : Թ. Տ. Բ. 16 , 17 :

ԻԳ. Որ ձեր աշուրները բացուին , որ Մատուցոյ օրէնքներէն հրաջքներ տեսնէք : Սաւ. Բ. 18 և 129 :

ԻԴ. Որ կարող ըլլաք Մատուցոյ Թագաւորութեան խորհուրդները զիտնալ : Սաւ. Բ. 11 : Սաւ. Բ. 11 : Վ. Բ. 10 :

ԻԵ. Վասն զի անոնք հաստատուն մարգարէական խօսքեր են , որ աղէկ կընէք թէ որ անոր տաք խեղճերնիդ , որպէս թէ մէկ ճրագի մը՝ որ խաւարային տեղը լոյս կուտայ : Թ. Պ. Կ. 19 :

ԻԶ. Վասն զի չէ թէ բնաւ մարգարէութիւնը մարդոց կամքին պէս տրուեցաւ . հապա Սուրբ Հոգիէն շարժուած Մատուցմէ եղած մարդիկները խօսեցան : Թ. Պ. Կ. 21 :

ԻԷ. Վասն զի անոնք ձեր ոտուրներուն ճրագն են , ու ձեր շաւիղին լոյսն են : Սաւ. Բ. 105 :

ԻԸ. Որ ձեր ճամբան ալ արդարներուն ճամբան պէս ըլլայ , որն որ պայծառ կը փայլէ մինչև ցորեկը : Սաւ. Բ. 18 :

ԻԹ. Վասն զի Մատուցոյ բերնին օրէնքը հաղարաւոր ուղիէն ու արծաթէն առաւել աղէկ է : Սաւ. Բ. 72 :

ԻԺ. Վասն զի իմաստութեան սկիզբը Տէրոջը վախն է : Սաւ. Բ. 7 :

1. Վ. Վ. ամեն զինեղուացի է ան դուռը՝ ու նեղ է ան ճամբան, որ դեպի կեանքը կը տանի, և բիշերը կան՝ որ անիկայ կը գտնեն : Սաբ. . Է . 14 :

1. Բ. Վ. ամեն զին ճամբայ կայ որ շնորհ կերևայ մարդոց, բայց անոնց վերջը մահուան ճամբաներ են : Լուս. . Ժ. 25 :

1. Բ. Որ ձեր ճամբաներուն վրայ մոմը տաք, ու ձեր ոտքերը Լստուծոյ վկայութիւններուն դարձունէք : Սաբ. . ՃԺԺ . 59 :

1. Գ. Վ. ամեն զին ամէն օր գիրքերը քննողները աւելի աղնիւ են քան թէ ուրիշները : Գաբ. . Ժ. 11 :

1. Գ. Որ կարող ըլլաք ճամբաներուն վրայ կենալ, ու նայիլ և հարցունել Տէրոջը յաւիտեանական ճամբան, և քննել աղէկ ճամբան որը ըլլալը, ու անոր մէջը քալել, որ հողիններու հանգստութիւնը գտնէք : Լաբ. . Դ. 16 :

1. Լ. Վ. ամեն զին Լստուծոյ օրէնքը սիրողներուն շատ խաղաղութիւն կայ, ու անոնց գայթակղութիւն չըլլար : Սաբ. . ՃԺԺ . 165 :

1. Զ. Վ. ամեն զին հիմա ամէն մարդ պարտաւոր է իր քաղաքակցին ու իր եղբորը Սուրբ Գիրքը սորվեցունել, ըսելով թէ ճանչցիր Տէրը, ինչու որ դեռ ամէնքն ալ Տէրը ճանչցած չեն : Լաբ. . Դ. 11 :

1. Լ. Վ. ամեն զին անոնք որ գիրքերը չեն գիտեր՝ զերաւ կը մոլորին : Սաբ. . Ի. 29 :

1. Բ. Վ. ամեն զին Սուրբ Գիրքերը կրնան մանուկներն ալ իմաստուն ընել փրկուելու, Վրիստոս Հիսուսի վրայ եղած հաւատքովը : Է. ՏԷ. . Բ. 15 :

1. Բ. Վ. ամեն զին երեսկ անոր որ կը կարդայ կամ կը ըսէ աս մարգարէութեան խօսքերը, և կը պահէ ինչ որ ասոր մէջը գըրուած է : Հայ. . Թ. 3 :

1. Վ. Վ. ամեն զին Լստուծոյ պատուիրանքներով՝ մարդ իր թշնամիներէն իմաստուն կը ըլլայ, ինչու որ անոնք միշտ իր քովն են : Սաբ. . ՃԺԺ . 98 :

1. Բ. Վ. ամեն զին Սուրբ Գրոց մէջը Վրիստոսի դարտեանը և աշխարհիս վերջին նշանները կան : Սաբ. . Ի. 3 :

1. Բ. Որ կարող ըլլաք ժամանակներուն նշանները գիտնալ : Սաբ. . Ժ. 3 :

1. Գ. Վ. ամեն զին ամէն բանին վախճանը մօտեցեր է : Թ. Վ. . Դ. 7 :

1. Գ. Վ. ամեն զին ալ ասկէց քիչ մը ատեն նէն ան որ պիտի գայ՝ կուգայ, ու չուշանար : Լաբ. . Դ. 37 :

1. Բ. Որ երբոր Տէրը գայ՝ ձեզ արթուն գտնէ : Գ. Վ. . Ժ. 37 :

1. Զ. Վ. ամեն զին թէ որ արթուն չկենաք, ինքը գողի պէս պիտի գայ : Հայ. . Ժ. 15 :

1. Լ. Վ. ամեն զին չէք կրնար խալիլ, թէ որ անհոգ ըլլաք աս փրկութենէն : Լաբ. . Դ. 3 :

1. Բ. Վ. ամեն զին թէ որ իմաստուն էք, դուք ձեզնի իմաստուն էք. բայց թէ որ ծաղը ընէք, անիկայ միայն դուք պիտի քաշէք : Լուս. . Ժ. 12 :

1. Բ. Վ. ամեն զին Տէրը կը սատե անիծած ամբարտաւանները, իր պատուիրանքներէն մոլորողները : Սաբ. . ՃԺԺ . 21 :

1. Զ. Վ. ամեն զին երկինք ու երկիր պիտի անցնին, բայց Վրիստոսի խօսքերը պիտի չանցնին : Սաբ. . Ի. 35 :

Չինացի Լեւոն-ը :

Պարոնին մէկը՝ որ ծովային ճամբորդութիւնով աշխարհիս բոլորտիքը պտըտեցաւ, աս հետեւալ պատմութիւնը կը նէ. «Չինացիք զրեթէ ամէն ձեռքերնին ինկածը կուտեն : Վաղաքին փողոցները և շուկաները լեցուն են ամէն օր ծախու թըռչուններ, որոնց քանի մը տեսակները մեր մէջը պատուական սեպուած չեն. ինչպէս՝ բաղէ, բու, արծիւ և արագիլ թռչունները : Եւ շատ ծիծաղական բան մըն է տեսնել մէկ Չինացի մը՝ որ իր ուսին վրայ առած երկայն ձողին երկու ծայրերը վանդակներ կախուած կան և անոնց մէջը փոխանակ թռչունի շուններ ու կատուներ լեցուած են : Կերևայ թէ իրենց մէջը շատ յարգի է շանը մէկ տեսակը, որ փոքր ու նիհար է : Լաբոր աս խեղճերը շուկան կրտանին, իրենց վանդակին մէջը տրտմութեամբ անձայն կը նստին, որ ատեն կատուները սուկալի աղաղակներ կը հանեն, իբր թէ իրենց գալու վտանգը գիտնալով : Կատուներուն միսը Չինաստան շատ յարգի է, երբոր աղէկ գիրցուցած են, և շատ անգամ կը տեսնուի :

նուրն անոնք հարուստներուն սեղանները :
 «Վմանապէս Չինացիք մինեք կը ծախեն ձու-
 դերու վրայ շարած . մինեքուն մըթը աղէկ
 մը հանելով ետեւի երկու ոտքերէն փայտի
 մը կտոր կանցունեն ու անանկ ձողէն վար
 կը կախեն : Երգարեւ առանկ շարուած մը կ-
 ները աղուոր միս մը կերեւան : բայց միայն
 աղքատները կուտեն զանոնք :

Ս. «Ուսնոտ Հառմէադաւան քարոզիչի
 մը նոր տպուած նամակէն՝ կտունեմք հետեւ-
 եալ պատմութիւնը շերամին կերակուրի
 պէս գործածութեանը վրայ :

«Հատ դարերէ ՚ի վեր է որ (Կաղ-
 դիոյ) Հարաւային մշակները՝ շերամը սնու-
 ցանելու զընդած են : բայց չեմ յուսար թէ
 անոնք երբէք աս որդը իրենց կերակուրի
 նիւթ մը ընել միտքերնուն անցունեն : Իսկ
 Չինաստան տյապէս չէ . աս երկրիս մէջ
 երկար ժամանակ է որ կը բնակիմ, ու շատ
 անգամ տեսայ որ կուտեն, և ես ալ կե-
 րայ աս որդերէն : ու կը հաստատեմ որ
 ասիկայ շատ օգտակար է ստամոքսին, մի-
 անգամայն ոյժ կուտայ և կը զովագունէ . և
 մանաւանդ տկար մարդոց աւողջարար կե-
 րակուր մըն է :

«Մտաւորները՝ մանեղն ետքը, շերամ-
 ները կուտեն, ու աղէկ մը կը խորովեն
 կասկարային վրայ՝ որ բոլորովին ջրային
 մասէն զտուի, կը կեղտեն զանոնք իրենց
 պատաստէն՝ որոնք զընթէ ինք իրեն կը լինեն,
 և կը լան դեղնազոյն պղտիկ զանգուածներ,
 ձուկի կծկուած ձուերուն խիստ նման . և
 կողովով՝, ճարպով կամ իւղով կը տապակեն
 ու վրան քիչ մը մսի ջուր կը լեռնեն
 (վառեակինը՝ շատ աղնիւ կը լայ) . հինգ
 կամ վեց րոպէ եփելէն ետքը՝ փայտէ դըր-
 քալով մը կը մանրեն զանոնք, ու զգուշու-
 թեամբ կը խառնեն որ չըլլայ թէ տապակին
 մէջը քիչ մը մնայ : Բանի մը հաւկթի
 դեղնուց ալ խառնելով՝ զոր օրինակ իրեք
 հաւկթի հարիւր որդի վրան կը լեցունեն,
 որով կը ձևանայ աղուոր ոսկեզոյն կերա-
 կուր մը, և ախորժելի բըմաց :

«Լհա տյապէս կը պատրաստեն աս կե-

րակուրը Չինացոյ իշխաններուն ու հա-
 րուստ մարդիկներուն համար : Իսկ աղ-
 քատները՝ շերամները աղէկ մը խորովե-
 լէն ու զանոնք կեղտելէն ետեւ, կողովով ու
 ճարպով կը տապակեն, ու կը համեմեն զա-
 նոնք աղով, պղպեղով՝ կամ քացախով,
 ու ետքը՝ կուտեն բընձով, զանոնք կեղտե-
 լը միայն բաւական համարելով» :

Կարշահոյ շունչ :

Հունչին գէշութեանը շատ հասարակ պատ-
 ճառներէն մէկը՝ ակաւաններուն ու լինտերուն հոգ-
 ւտանելն է, որով ակաւանները կը փոխն ու լին-
 տերն ալ շատ կը կակուղնան ու կ'ապուտակ գոյն
 մը կ'ունենան, և շնչին բանէ մըն ալ շուտ մը
 կ'արունին : Ուստի շունչը մաքուր պահելու հա-
 մար՝ մարդս պէտք է որ ջրով ստեպ լուանայ իր
 բերանը, մանաւանդ առաւօտները անկողինէն ե-
 րէքին պէս ու նաեւ ամէն անգամ կերակուր ու-
 տելէն ետքը : Եւ ակաւաններուն մէջը մտած բաները
 պէտք է որ զգուշութեամբ հանուի սուր ծայր
 ունեցող գրիչով կամ աւելի շիւղով մը, և լին-
 տերն ալ պէտք է միշտ շփել ակաւայի վըձինով
 մը :

Ուտելու մէջ չափաւորութիւն չգործածելը
 հասարակօրէն գարշահոտ շունչ մը կը պատճա-
 ռէ, մանաւանդ երբոր մանղէն կերակուրներով
 կը լեցունեն մարդիկ իրենց ստամոքսը : Եւ բանը
 յայտնի է նաեւ կենդանեաց վրայ ալ, որ մսակեր
 կենդանիներուն շատերը գարշահոտ շունչ մը
 ունին, բայց խտակերները բոլորովին ազատ են
 անկից :

Օխախտոր շատ ազդու ու տաղտկալի ապակա-
 նութիւն մը կուտայ շունչին, որուն գործածող-
 ները բնաւ խալըսելիք չունին անոր պատճառած
 գարշահոտութենէն, քանի որ ան սովորութեա-
 նը ենթակայ են, թէ և հազարումէկ զգուշու-
 թիւններով բերանին լուան ու մաքրեն :

Վմանապէս քթախտոր նոյն զօրութիւնը ունի
 շունչի վրայ, մանաւանդ երբոր շատ կը գործած-
 ուի :

Իերնի հոտելուն գլխաւոր պատճառներէն մէ-
 կը՝ գինովցունող խմելիքներ գործածելն է, մին-
 չեւ անգամ քիչ քանակիք գործածելն ալ թէ որ
 ամէն օր ըլլայ, տակաւին նոյն զօրութիւնը ունին
 շունչին ապականութեանը վրայ :

Հունչը մաքուր պահելու համար, ամէն օր
 բաց տեղերը ժուռ գալը աղէկ է ու շատ հար-
 կաւոր : Իարեւառնութեամբ վարուող երկրա-
 գործին մաքուր շունչը՝ բոլորովին ընդհակառակն
 է հեղգ ու մարմնապաշտ կամ արբեցող քաղա-
 քացիին վնասակար շունչին :

Են որ ուրիշին դրամով իր տունը կը շինէ, բը-
 նաւ յաջողութիւն չ'ապելեր :

Պարապ մարդը՝ բոլորովին պատրաստ է չար
 գործերու . աշխատասէր մարդը աս ախտէն ա-
 զատ է :

¹ Պիպիտ :

¹ Իէէլ Գալու :

² Կապուգ :

³ Թեբէ եաղ :

⁴ Փիլէ :